ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН АЛИАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ С. Х. С.

Администрација: Кнез Михаилова, 46/I. | Уредници: АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ | Београд, 15 септембра 1927. БРОЈ 16 — ГОДИНА VIII. | Власник за А. Ж. П. МИЛИЦА ДЕДИЈЕР | Излази 1 и 15 у месецу. — Годишња претплата 48 дин. За иностранство 60. — Примерак 2 динара.

НАШ РАД.

У доба тако бездушног материјализма, као што је наш, изгледа огромној већини смешно, ако је рад прожет идеалима. Овакво мишљење најјаче оцртава манталитет нашега доба и њихових људи; онај који још верује у идеале, исмева се и сматра за утописту. Жене, окупљене око Женских Покрета, утописти су такве врсте и у пркос овакном мишљењу, оне неће никад напустити изабране идеале, јер су ти идеали база наше реалног рада. Уочи скупштине Алиансе Женских Покрета треба да подвучемо ту базу, јер само онај рад, који је у свету тих идеала, од вредности је.

Ситни, локални рад сваког Женског Покрета састоји се у главном у томе да женама покаже како оне могу *само* путем организованих снага изводити извесне задатке и да им предочи да су жене само оптерећене дужностима, али им се не дају ни основна права, која треба да има сваки грађанин. Овакав рад је спремање жена за ону борбу, чија ће нам коначна победа донети политичка права. Али, сваки тај посао, и најситнији, има свој одјек у оним идеалима, који су за нас алфа и омега сваког рада, и који нам дају право да постојимо. До душе, ми не говоримо сваког дана о нашим идеалима, јер нећемо да их профанише свакидашња борба живота, која се одиграва на најгрубљи начин. Али, у извесним приликама — а Скупштину Алиансе сматрамо за такву прилику — потребно је да их јаче нагласимо.

Наш феминистички покрет иде, можда, мало другим путем но што је ишао у осталим земљама. Наши Женски Покрети се нису никад ограничили — што се врло добро види из рада појединих Покрета, као и из свих бројева нашега листа — само на она чисто феминистичка питања, већ ми увек та питања доводимо у везу са животом у његовој целини. За сада можемо у истини расправљати сва та питања више теоријски, али кад добијемо право гласа, говорићемо и о практичној примени својих теориских закључака.

Ми смо пажљиви посматрачи нашег политичког живота, имамо пуно искуства из нашег социалног и просветног рада, и то нас је довело до тога, да смо у нашем раду поставили идеале, од којих никада нећемо одступити. Свуда у јавном животу осећамо тежњу, да се правда идентификује са силом. Тако схватање правде ми увек одклањамо, јер је историско искуство доказало, да је такво схватање правде довело јаке и велике државе до пропасти. Бити силан, када се имају сва средства на расположењу, не захтева никакав напор духа, али бити праведан, када се може бити и силан, то захтева мудрост, душевну храброст и префињену свест. У заборав пада век, у коме се прослављала сурова сила, и налазимо се већ на почетку доба у коме ће карактерна и духовна јачина бити херојство, јер се само из таквих особина може ширити правда, коју никада не можемо упоредити са силом. Ми тежимо томе да се боримо свом енергијом за оно што сматрамо за праведно, али уједно ћемо сваки наш поступак критички промотрити, и допустићемо да у нашој савести говори противник са својим разлозима. Овакво схватање правде нам је највиши идеал, и с тога нећемо никада ником наносити неправду. Сигурне смо да ће нам такво схватање правде отежати пут, којим постизавамо своје циљеве, да ће изазивати оштре противнике. Али, ми нећемо никада одустати од тога идеала, јер смо дубоко убеђене да срећан живот може бити сагрђен само на таквом схватању правде.

Логична последица таквог схватања води наш рад у два значајна правца. Један од њих се односи на социалну структуру друштва, а други на односе међу народима.

Сваког дана смо сведоци експлоатисања широких слојева, и последица је да је многобројни део народа у сиромаштву, а мањи у великом богатству. Ова несразмерност у подели имовине није штетна само за физички развитак народа, него и за његов морални ниво, а такође и за саму државу. Тешке последице таквог стања могу се лечити само друштвеним уређењем и законима који би лечили узроке, а не оним законима, који погађају само те последице. Дуги низ година се чуо само из редова социалиста захтев да се мора свакоме човеку створити достојан живот. Данас чујемо исти тај захтев и из редова других социалних класа, јер су и они дошли до уверења, да је човек најскупоценије благо. Скроз и скроз капиталистичка Америка даје нам толико примера, како треба поделити зараду, како треба штитити живот и радну снагу. Код нас, нажалост, о томе се води врло мало рачуна, и експлоатација има слободан пут. Права цивилизација и култура у таквим приликама немају погодно земљиште за свој развитак. Пошто резултат напора сваког напредног покрета мора бити подизање културе за све чланове народа подједнако, то и наш покрет има тај исти идеал. Пут ка томе идеалу иде кроз дубоке социалне реформе, које ће из темеља изменити данашњу социалну организацију друштва.

Постићи стање које би омогућило сталан мир међу народима важи данас као неостварљив идеал. Преовлађује мишљење да је само непрестана борба суштина живота народа, а презире се мишљење да је непрестано призагођавање измењеним економским и социалним приликама суштина живота народа. Нисмо слепи за велике препреке, које стоје на путу да се мишљење прилагођавања прошири. Али, то нас никако не одвраћа од идеала трајног мира међу народима. Убеђени смо да бисмо тај идеал много лакше остварили, ако бисмо успели да васпитамо младе генерације у духу љубави, и ако би био сваки народ у стању да угуши у себи „свети егоизам". За срећу народа није битно то, колико велику земљу има, већ је битно то, како је та земља уређена.

Наш рад воде високи и светли идеали, наша верност према њима је непоколебљива. Ти идеали пратиће нас и тада, када после политичког изједначења будемо радиле свака на другој страни, и ти ће нас идеали спајати преко свих партија.

Београд. Алојзија Штеби.

Признање рада Мале Женске Антанте.

У броју 146 »Трговинског Гласника« од 26 јула т. г. написао је Г. Др. Ђ. чланак »Како се може радити на бржем извођењу привредног мира међу Балканским народима«. У томе чланку расправља Др. Ђ. о економским резолуцијама Мале Женске Антанте, примљеним на овогодишњем састанку у Прагу. Писац се нарочито задржава на ономе делу у коме се препоручује националним секцијама М. Ж. А. да раде на стварању царинског савеза. По његовом мишљењу од највеће је важности стварање царинског савеза међу Балканским земљама, и у ту сврху предлаже да се поделе М. Ж. А. на две секције, на Балканску — или како је он назива Горанску — и Средњеевропску. У прву би ушле: Румунија, Краљевина С. Х. С. и Грчка и што пре да уђу Бугарска и Албанија; у другу би ушле Чешка и Пољска, а по могућству Мађарска а можда и Аустрија.

Балканској секцији ставља писац пре свега у задатак да поради на стварању Царинског савеза међу балканским земљама, пошто би то био најсигурнији пут ка привредноме миру на Балкану, који је по мишљењу писца, од огромног политичког и економског значаја. Ову своју идеју поткрепљује писац следећим речима:

»Код држава Горанских, индустрија је слабо развијена, код поменутих средњеевропских држава је јако развијена. Постоје јаки разлози за развој националних индустрија појединих Балканских Држава. Балканске Државе могу да се вежу јачом везом — Царинским Савезом а да не доведу у питање развој својих националних индустрија. Шта више царинским савезом међу Балканским државама добија се велика царинска област за све Горанске индустрије; њихове националне индустрије добијају новог замаха и полета.

Шта добија једна држава развојем своје индустрије? Она се богати, снажи, запослава своје грађанство; ствара подлогу за одржавање и исхрану много већега броја становништва; напредује културно и технички; осигурава своју националну одбрану, јер техника игра и играће још већу, можда и пресудну, улогу у будућем рату; ствара активан трговачки биланс; осигурава националну валуту и т. д.

То се све за Горанске Државе постизава стварањем Царинског Савеза Балканских Држава: наше, Бугарске, Румунске, Грчке и Албаније. Сем тога тиме се ради и на миру уопште, јер се државе у Царинском Савезу и политички приближују једна другој. Царинским Савезом се смањују па и изглађују политичке па донекле и националне противности, јер савез значи несумњиви споразум, а где је споразум ту се противности по себи морају смањивати.

Ви ћете рећи, кад је Царински Савез тако добра ствар зашто не радити да се примени на све државе М. Ж. А.? То би било врло добро, али како нам изгледа за сада немогућно, јер је код групе држава Средње Европе у М. Ж. А. индустрија јако развијена, те би Царинским Савезом биле националне индустрије Горанских (Балканских) држава угушене. Та би жртва била и сувише велика и националне државе Балканске не би, што је најглавније, на ту жртву ни пристале, јер би им се тиме смањио изглед на опстанак и одржање самосталности. Сада, на жалост, Балканцима не даје гарантије ни једна међународна установа на сигуран опстанак. Друштво Народа још није толико снажно и чврсто, да би могло пружити ту гарантију, други уговори и споразуми имају само релативну вредност, те остаје за Балканце и Малу Антанту првенствено начело »У се и у своје кључе«. Но то не значи да ми потцењујемо досадање споразуме и пријатељства од стране осталих Великих и Малих Држава. Та су нам пријатељства и споразуми, и ако често пређутни, осигурали досада мир и поред немирних суседа. На против све треба урадити на осигурању мира, а с тим и мирног развоја и напретка. Царинским Савезом уноси се мир међ Балканске народе; осигурава развој Горанске индустрије; осигурава опстанак држава у савезу образовањем једне велике Савезне Државе — ма и савезне само у царинском погледу — једнога блока од преко 40 милиона становника. Ствара се једна Велика Сила, и ако не тако компактна као што су остале

четирй Велике Силе Европске у Друштву Народа«.

Ми се веома радујемо што је из вештај о раду М. Ж. А. дао повода да се у нашим привредним круговима почиње да расправља по овим важним питањима. Са мишљењем Др. Ђ. потпуно се слажемо. Наша национална секција М. Ж. А. у току идуће године жели да ова питања са нашим привредним корпорацијама теоријски најдубље испита, како би се што пре приступило и практичној примени. Сматрамо да је од врло великог значаја у почетку индустријског развитка у нашим Балканским земљама систематски развијати само она индустријска предузећа, за које у нашим земљама постоји могућност да достигну свој најјачи развитак. Свакој другој привредној политици у самом почетку дужност нам је да се најенергичније успротивимо, јер би то била неминовно једна велика сметња за искрено стварање Царинског Савеза.

Са вајећим задовољством завршавамо овај чланак речима писца Др. Ђ:

»Мала Женска Антанта показала је пут којим треба да иду мушкарци, који су истински поборници мира, поборници мирног развоја економском политичког, националног, просветног и здравственог. Женске су показале, да је поред званичне Мале Антанте потребна и добровољна приватна Мала Антанта, која би радила приватним путем на зближењу држава и народа Мале Антанте, на осигурању па и допуни великих циљева, које су поставили државници Мале Антанте, што је врло јако потребно. Људи! Угледајте се на жене и стварајте добровољне организације за изградњу мира, па с тим и за осигурање напретка и мирног развоја држава Мале Антанте па и целе Европе.«

Феминистички покрет са биолошког гледишта.

Др. Ф. Камерер, познати бечки природњак и научник, објавио је на кратко време пре своје смрти дужу расправу о женском покрету са биолошког гледишта. Из његових веома интересантних доказа износимо неколико места, из којих се јасно види, како су све примедбе, да су жене мање вредности од мушкараца, потпуно без стварне основе.

Он полази са емпиричког сазнања, да не постоји ни чисто женски пол, ни чисто мушки пол, већ да сваки пол има у себи знаке оба пола. С тога он тврди да постоји само један пол — т.ј. двополи. Штајнах је експериментима доказао да се, нарочито у почетку развитка, оно што је женско може изменити у мушко и обратно, само ако се замене жљезде клица. У свакоме телу се налазе могућности за развитак оба пола. Ако су клице другога пола у човеку само у малој мери, њихов ефекат се пре свега види у ономе, где има највише способности за формирање—у души. Видимо особе, вели Камерер, које по своме телу припадају потпуно једном полу, а по духу, по жељама и наклоностима потпуно, или бар делимично, другоме полу. Видимо особе, које су по своме телу мушки, а њихова душа је сасвим женска, и обратно. Ако су пак клице другога пола у човеку у већој мери, онда се на њему примећавају и спољни знаци другога пола. Као пример наводи „вечитог младића" са ретким брковима или са свим без њих, или младу жену са малим брковима. Потпуна супротност између мушкарца и жене не постоји, — то је први, основни одговор природњака за женски покрет. И у женском телу могућ је мушки мозак, и женски мозак добије мушке особине, ако има у жљездама мушке клице.

Што се данас код жена не виде у већој мери мушке особине узрок је у томе, што су женама у мушким државама већ хиљадама година биле неприступачни мушки позиви и мушко самоопредељење. Кроз хиљаде и хиљаде година, жена је била у потчињеном положају, и особине тога положаја жене су наследиле као *придобивене* особине. Пошто је жена властитом снагом здробила хиљадугодишње окове, или се спрема да их здроби, она ће постепено победити и последице придобивених особина.

Др. Камерер завршава своју расправу овако: »Гледиште оних, који се баве испитивањем живота и културе одлично је за женски покрет, пошто се дошло до закључка, да се разлика између женскости и мушкости — намерио не кажемо између жене и мушкарца — у главноме развила услед поделе рада, јер мушко и женско у почетку развитка није било одвојено и уједињено је у свакоме бићу. Али, ако женски покрет тежи да буде напредан покрет, мора да је присталица поделе рада, коју је сама природа захтева, јер је сваки напредак зависан од поделе рада. Но, та подела не сме ићи тако далеко, да руши, или да се толико специјализира, да се отуђи од живота и постане за њега безначајна. Диференцијју мора увек везати интеграција и уједињење. Дуго смо знали само за мушкарца и жену, само за поделу рада међу половима, само за специјализацију до растројства. Женски покрет, који је праведан према природи, поставља на место интериндивидуалне поделе улогу интраиндивидуалну: јер и мушкост у жени тражи мушке послове, у колико јој то дозвољава и запоседе њен биолошки састав. Тај састав је тако јак и тако пун живота, да је срушио мртви формализам застарелог законодавства, обуставио је а priori искључење жене из извесних звања, приморао је слободно бирање позива, за које постоји наклоност и способност, и обазрео се на природан факт, да су можда у женском телу мушке сиаге. Он не зна мењује више природну равноправност неприродном једнакошћу, — као што је то било у почетку покрета. Ни један еманципован покрет не сме да заборави да постоји разлика између мушкарца и жене, и да је природа сама већ обоје одвојила, али на другој страни сваки модеран покрет *мора* схватити и то, да се разлике између индивида, као и у истој индивидуи, везују и спајају".

Немачки закон за сузбијање венеричних болести.

18 фебруара ове године примио је немачки парламентаи закон за сузбијање венеричних болести који ступа на снагу 1 октобра т. г. Тај закон није важан само зато што предвиђа енеричне мере против ширења венеричних болести, него и због тога што кида са системом државне реглементације проституције. Немачки Народни Женски Савез је већ од године 1920 водио велику кампању да се овај закон спроведе у живот. Посао у почетку није био лак, јер су били лекари, организовани у Немачком Друштву за Сузбијање Венеричних Болести, противни укидању реглементације. Кад је и код њих наступио преокрет и били уверени да реглементација не спречава ширења полних болести, постали су и они противници постојеће стања. Доказано је статистиком да у земљама без реглементације опадају полне болести и да је живот на улицама много пристојнији. После те прве кампање, да се уверн широка јавност о штетности реглементације, створио се јединствени фронт жена и лекара, и њиховим радом успело се да се прими овај закон у парламенту.

Пошто чујемо да се и код нас спремају неке нове одредбе за сузбијање венеричних болести, мислимо да ће наше читатеље интересовати, ако их упознамо са најважнијим прописима новога немачкога закона. Ти прописи су следећи:

Дужност сваке особе, оболеле од полне болести је да се лечи само код апробираног лекара. Сви нелекари, који би лечили те болести, кажњавају се затвором. Извођење задатака, који проистичу из закона поверени су здравственим областима. Њихова дужност је да сарађују са институцијама за социалну заштиту. Здравствена област има право да позове сваку особу, која је под сумњом да шири полна обољења да приложи лекарско уверење. Такве особе приморавају се на лечење. *Онај који је оболео од венеричне болести, а уђркос томе врши ђолчо ошшшење, кажњава се затвором до пшри године. Једнака казна предвиђена је за ђолно оболеле које сшуше у брак, а не ђи обавесшили о своме оболењу особу с којом склапају брак.* Ако који болесник избегава лечење, дужност је лекара да га пријави здравственој области.

Казна од годину дана затвора и новчана казна предвиђена је за следеће особе: за полно оболелу жену која доји туђе дете; за особу која; дозвољава да доји сифилистично дете друга особа а не мати, и за особу која даје сифилистично дете у тућу опскрбу а да не обавести о томе хранитеље. Новчана казна од 150 мараке или затвор предвиђена је: за дојкињу која без лекарског уверења да није полно болесна доји туђе дете; за особу која прима у службу дојкињу без лекарског уверења; и особу која се не увери да ли постоји опасност по здравље дојкиње, ако доји дете.

Пошто је честа измена особа за полно опште најопасније за ширење венеричних болести, то су у томе закону и одредбе за сузбијање проституције. Под сводништвом подразумева нови закон издржавање бордела и борделима сличних локала, те се кажњава. Проститутками старима више од 18 година дозвољено је издавати стан, али то издавање се кажњава, ако је у вези са искоришћавањем дотичне особе или наговарањем на неморалан живот. За проституцију кажњавају се и следећа лица: она која јавно или на начин противан моралу позивају на проституисање или се нуде за то; која

Руске жене.

Говорићу о руским *женама* а не о руској *жени*, јер по племенитости, која је заједничко обележје Рускиња, оне дају врло много различитих типова каквих је тешко наћи код жена других народности. Индивидуалност је уопште уређена особина руског народа. Цела његова прошлост била је у знаку независности и самониклости. Руски народ није живео ни у оквиру римског законодавства, ни у још ужем оквиру средњевековних »цехова« (еснафа) који су човека приморали за доживотни останак у једној радној класи и с једном врстом рада, или под овим и оним манастирским правилима.

У Европи, као и целој јужној Азији, једнакост у навикама и појмовима изражавана је код читавих народа, и строго је кажњавано свако одступање од свакојаких кодекса за све форме живота. А Русија, с њеном ширином и брзим приластањем становништва, није прошла кроз такву школу, — њени су становници имали самосталности у мишљењу, све што је требало сами су унапред могли да виде и о свему сами да одлучују, па макар то, често, било и са »моћда«.

С тога није чудо што су се и карактерне особине човекове развијале и јачале без препреке и стварале знатно различите људске типове. А када је за Русију настало доба културни-јег поретка, онда се на мушкоме становништву унеколико огледао образац војнички и грађански. Ње што се тиче жена, ово је њихову психу још задуго држало ван граница државног и сваког другог спољашњег утицаја. Чак и религијска начела слабо су се дотицала жениног унутрашњег погледа на свет. Остављено јој је да своје душевне тражње испуни митовима и празноверством.

Жена, без грађанских права но у исти мах душевно слободна, употребила је ту слободу на стварање свог унутрашњег света по личним наклоностима и тежњама. Колико је било глава, колико срдаца, толико је било и типова. И, ако се племенитост показала као опште обележје Рускиња то је, дакако, с тога што је тежина полудивљачког живота падала погледом на женина рамена, што је она остала сједиштем среће и потпуности породичног огњишта. Она га је сједним *разумом* и снагом своје *душе* чувала и штитила.

Но, упоредо с том активношћу, која је општа код свих Рускиња, свака је за себе могла да се предаје оној машти и сновима на јави који су је у другим зимским ноћима преносили о невидљиве крајеве. Тако се у њој изражавао испитивачки дух и одређивао морални укус. Отуда, ако посматрамо Рускињу као носитељку разноврсних дарова, — умних, етичких и других духовних и душевних снага њених, видећемо много оригиналник типова, један од другога симпатичнији и драгоценији.

II

Нисам никада чула да се Рускиње саме тако карактеришу. Оне кажу просто: ми смо жене, па нека се свака уброји у овај или онај тип жена. Али, често се чује, да жена једне народности, на пример, у Немачкој, каже: »ми Немице«, или »ми Францускиње«, и т. д. Да споменем само како ме је једном приликом изненадило с коликом енергијом ме је нека млада Францускиња стално уверавала о особинама својих земљакиња као да их једино оне имају. Пре тридесет и више година, када је требало да се настаним у Варшави, тада ме је моја драга сапутница М. О., сада Шабалина, топло предусрела и она ко нелегалну, срдачно склонила код једног инжењера, свога познаника из Сибира. Одмах сам заволела да се и ближе упознам с његовом укућанком, лепом и младом Францускињом и за мене новом личношћу. А и њој је било пријатно моје усрдно понашање према њој, утолико више што је, како је изгледало, била незадовољна својим новим станем, — прелаз из веселог светског живота на положај домаћице у кући дио јој је очигледно тежак. Љутила се и с горком увређеношћу стално је говорила једно те једно: »Зар је паметно учинио, — зар није знао да се за домаћицу, ако му је потребна, узима само права Немица? Mais il savait bien que je suis une Française! Il navait qu'a prendre une Allemande pour soigner son ménage..." Требало је видети како је енергично ударала на реч „Française", као да је њоме све речено и разјашњено.

Знам, дакако, да су удате и старије Францускиње изврсне домаћице, и штедљиве. Али се види да је женска омладина оставила за собом она посебна права која су одавно и неоспорно приписивана Францускињама Још у младости сам, у разговорима, слушала како се оба ова обележја, која се виде у речима младе Францускиње, убрајају у врлине и Немица и Францускиња. А Рускиња није тако карактерисана ни онда када су мужеви у шали задиркивани познатом изреком, која као да потиче од странаца: »Сасгружи мало Руса па ћеш наићи на медведа«.

Тек у најновијој нашој историји Рускиња се сјајно показала кад је изишла на арену грађан. ког живота. Она је с напором савлађивала предрасуде руског друштва и вишег и нижег. Управо, као да је чекала на тренутак када ће се и њој отворити врата на арени друштвеног рада, па да и она своје нагомилане силе употреби на опште добро.

Севастопољски рат, смрт Николе I, стресли су са Русије вековни прах, разбили магле у главама, и многима показали нове перспективе, а оне су свакога привлачиле изгледом да ће се, ради општег добра и напретка

због зараде у близини цркава, школа, уопште места где се скупља омладина или у стану, где се налазе деца и младеж од 3 — 18 година, или у варошима са мање од 15.000 становника позивају на неморалан живот. Забрањена је касарнација за вршење проституције.

Ово су најглавније одредбе новог закона, од кога очекују добре успехе за сузбијање венеричних болести: Полицијске области морају до 1 октобра предати здравственој области спискове досад регламентованих проституткиња због надзора кад ступи нови закон на снагу.

Жене и политичке партије.

Народни Женски Савез Немачке публиковао је у засебној књизи извештај о раду за време од године 1921—1927. Ова публикација (Jahrbuch des Bundes deutscher Frauenvereine, 1921—1927, Verlag Bensheimer, Berlin) тако је прегледно састављена да даје пластичну слику рада тога Савеза на свима пољима јавнога живота. За данас износимо из те књиге само један део, и то онај у коме се говори о томе, да ли треба да жене буду политички организоване у својој партији, Женској Странци, или да буду у заједничким организацијама са мушкарцима. Мишљење немачких жена по том питању је сигурно од велике вредности из више разлога: пре свега немачке жене су се дуго, дуго бориле док нису добиле право гласа и та борба им је донела много политичког искуства; даље су Немци познати да нису површни, дао сваком питању дубоко промисле, и на послетку да је закључак, који су Немице донеле по том питању израз мишљења огромне већине чврсто организованих жена, дакле жена врло свесних. Кад су немачке жене расправљале о том питању, године 1924., имале су већ пет година право гласа и могле су се дакле ослонити на стечено искуство у пракси.

Немачки Савез је на своме конгресу године 1924 расправљао о овој теми: Жене у парламентима и као бирачи. Од свију осталих реферата је изазвао тај реферат највеће интересовање и дебата је била најопширнија, јер се третирало питање евентуалног оснивања политичке Женске Партије. Питање је покренуто из више разумљивих разлога. Многе жене су биле разочаране политичким животом, методама и материалистичким духом, који влада у политичким партијама. Поред тога наглашавале су да има у женама толико духа и слободе, љубави и човечанства да би требало те снаге спојити и начинити их политичким фактором. Ова партија не би имала да се бави само интересима жена, него би водила политику човечанства и тиме би дала подстрека за препорођај политичког живота.

Противници оснивања Женске партије наводили су ове разлоге већ постојеће партије везане су исто тако на идеале, блиске човеку и животу, а женска партија исто тако не би могла избећи економским интересима и опасност политичког живота лежи баш у том да се много пута на жалост интерес партије поставља изнад интереса заједнице. Др. Кемпф казала је: »Ко говори о Женској партији као о блиској могућности, у заблуди је да би икоја спољна помоћ могла битно поправити положај жене, *докле год он не достигне унутрашњу зрелост за употребу сдољних средстава слободе.* Нестрпљивост нас заводи да очекујемо оно, што треба да дође тек као плод дугог и мучног рада«.

Ова дискусија је расветлила многа политичка питања и ујединила је жене још јаче око Савеза, указујући им на њихов политички задатак, а идеја оснивања Женске партије ипак је одбачена. Савез је остао други центар политичких оријентација жена, одакле ће оне критички и стваралачки да утичу на своје политичке партије.

Ово доносимо због тога што је и у нашим покретима ово питање врло актуелно и што се гледиште Покрета потпуно слаже са гледиштем Немачког Женског Савеза.

Националитет удате жене.[1])

У Енглеској се много бавило овим питањем у последње време. Интересантно је да у британској империји странкиње удате за Енглезе све до 1844 нису примале енглеско поданство, а британске су поданице тек од 1870 изгубиле право да остану поданице своје земље после удаје за странце. Те све промене су кристалисане у Закону од 1914 који претпоставља да је удата жена увек националности свога мужа.

Британски Женски Савез је 1918 послао Влади једну делегацију са меморандумом потписаним од стране Феминистичке Алианс, Кооперативне Корпорације Жена и још 80 женских организација захтевајући измену осталог да ниједна британска жена не може бити лишена своје народности без свога пристанка као што ниједна странкиња не може бити примљена у британско поданство.

1921 и 1922 Лорд Денсфорт изнео је нацрт Закона пројектованог од стране Женског Савеза, закона који би изражавао све горње поменуте принципе. Тај је нацрт и послат једном комитету састављеном из чланова оба Дома, никакав извештај није изнесен јер је половина чланова (Доњи Дом) био за предлог, док је друга половина (Горњи Дом) био против.

1925 једна резолуција Националне Женске Алиансе за Изједначење Грађанских Права примљена је једногласно у Доњем Дому по чијем мишљењу „британска жена не ће моћи изгубити свој националитет самим актом удаје за странца, али јој мора бити остављена слобода да пређе у страно поданство".

Крајем 1926 Империална конференција је озбиљно претресла ово питање водећи рачуна о раду жена по њему. Конференција је донела предлог који се потпуно слаже са једногласно донесеном резолуцијом Доњег Дома 1925. Већина чланова комитета је гласала за предлог. Питање је предато једном комитету експерата који за сада заједно са женским организацијама раде даље на његовом успеху.

У многим другим земљама питање стоји боље но у Енглеској.

Русија је дала женама право да и после удаје за странца остану њихове поданице, а страним поданицама пуно право натурализације већ 1918; Сједињене Државе (с малим изузетком) 1922; Белгија 1922; Румунија 1924. Извесне државе су дале то право женама, али само докле год остану да живе у земљи, у таквом су случају Норвешка (1924) Данска (1925) и Исланд (1926). Шведска је 1924 дала право опције, докле год жена не пређе да живи у земљи свога мужа. Слично томе је решено питање у Финској.

У Француској је пројекат таквог закона изнет пре кратког времена пред Сенат. У Немачкој питање није решено, али је главни одбор Рајхстага једногласно решио у корист увођења таквог закона.

Можемо у кратко рећи да за сада има земаља са популацијом од 250 до 300 милиона које признају женама право да задрже своју народност и ако су удате за странце.

У интернационалном погледу је такође рађено. Интернационална Алианса за право гласа и једнака грађанска права, Интернационални Женски Савез и Интернационална Лига за Мир и Слободу израдиле су пројекат интернационалне конвенције која би имала да реши тај проблем. Главни принципи тог пројекта су:

а) да националитет удате жене не може бити промењен само удајом или, после удаје, променом мужевљевог националитета;

б) да националитет удате жене не може бити промењен без њеног пристанка, изузевши у случајевима који повлаче собом обligатну промену народности и код човека;

в) да право задржавања или промена националитета не може бити украћено удатој жени зато што је *удаја жена.*

Лига Народа проучава такође та питања. Рапорт о националитету комитета експерата за прогресивну кодификацију Интернац. Закон. Лиге Народа (примљен јануара 1926) води рачуна о тим тенденцијама и, и ако предвиђа извесне тешкоће, изјављује: »Проблем би био решен кад би се усвојио један принцип да жена задржава свој националитет и после удаје (или у случају натурализације мужа) изузев ако не жели сама да прими националитет свога мужа". Позивајући се на генералне принципе које је изнела Алианса, комитет експерата изјављује: »И ако би усвајање једног општег светског закона по том питању као и генералних принципа изнесених у пројекту као база једног интернационалног закона била ствар коју бисмо желели, ипак се не може тврдити да је већ дошло време за такве мере«.

Превод из „News'a", органа Енглеског Националног Женског Савеза.

Борба против казне за одбацивање плода.[1])

Извесни догађаји, ма колико да су страшни, ако их често опажамо изгубе свој значај; човек их сматра као једну врсту природних закона, и тек неки нарочити случај продрма његову свест и дâ му повода, да им поклони нарочиту пажњу.

У Берлину је недавно вођен процес против лекара Хејса, који је у 11.000 случајева помогао девојкама и женама да се ослободе трудноће, и тај случај је обратио пажњу на тешку појаву у друштву, где огроман број жена, из

[1]) Како је ово питање од врло актуелне важности на програмима свих феминистичких организација, а од велике интересантности за нашу земљу, у којој се велики број жена налази због неправичне законске одредбе у тешком положају, доносимо овај чланак да би се наше жене више упознале са овим питањем.

[1]) Овај чланак доносимо због важности и актуелности питања које третира. Пошле године у часопису „Ж. П." објављен је такође један чланак о истом питању. И тада смо позвали наше жене да кажу своје мишљење по овом питању. Данас такође позивамо све које се озбиљно интересују за ово проблем да кажу своје мишљење. — Уредништво.

моћи уложити разноврстан рад и лична спрема. Ил ма да је жени било много теже него човеку да својим крилима узмахне за лет, ипак је она још и тада, када је већ изашла из соба и гостионица, манифестовала своје способности и снагу своје воље за разноврстан рад.

Суђено ми је да се родим у почетку тога доба и да радим у току расцвета у борби руске жене за право њене независности у мишљењу и осећању, за право да сву своју снагу и способност уложе онде где је вуче свест о дужности и давању користи другима.

Ја сам рано имала прилике да посматрам активност и карактер наших жена на пољу светског, грађанског и духовног живота, а исто тако и карактер жена свих сталежа и имућности. Сећајући се поменутог славнога доба победе светлости над тамом не могу да се не поклоним снази и моћи духовног живота човековог.

Наше стара-мајке, онда младе, без искуства о животу. само с верom у своју правицу, ступале су у борбу за своја права с оном дивском силом која је не само називана страховитом »самодржавношћу« (неограниченом влашћу, аутократизмом), него је она то *доиста и била.* И сваку од нас, била она ма која и ма од куда, могла је та снага да смрви као дете мушицу. Али, и осим кобнога самодржавља и његових легиона слугу и делата, готово је и цело руско друштво било утонуло у тиње старих предрасуда па је немило и са страхом гледало на смеонот својих кћери које су желеле да раде, а пре свега да се уче.

Шта ће јој то? Шта се то тиче њене памети? Та слободњачка мишљења, превратнички појмови, јаловни заноси, залишна одушевљења, и т. д. Па и у најбољим случајевима, чак и у сразмерно просвећеним породицама, тежња женина за учењем и друштвеним радом није пролазила без болних драма. Патиле су обе стране: и кћери и родитељи.

Преласз из старога живота у нови није застајао, тај ток је растао, ширио се и јачао управо с тога што му је извор био дубоко у срцима омладине. То је била унутарња победа, тежња урођена духовној природи човековој, природна тежња светлости и слободи, и при првој на најмањој могућности она мора да избије.

И својим потоњим животом, и својом активношћу Рускиње су доказале да их ни у њиховим мислима, ни у њиховим поступцима нису руководеле ни ћуди, ни привременa занесеност теоријама, ни модерност новине. Оне су тежиле остварењу каквог узетог задатка који би дала потреба времена. Али, увиђајући да нису доста спремне, оне су прегле да уче, и научивши што им треба преносиле су даље оно што су саме знале. Многе су стварале сеоске школе, па у њима и радиле. А у престоницама отварале су женске гимназије, које су биле најбоље у Русији: друге су успевале да на универзитетима слушају предавања. Ове искрене тежње, ово отимање младих снага нису могле заустaвити ни претње ни гоњења административних власти.

Тако је руска жена извојевала своју слободу, своја права на друштвени рад, а није ни сумњала у своју снагу, није се бојала препрека, нити се плашила неразумевања и осуде заосталих људи. Веровала је и борила се.

III

Треба отворено рећи да та људска заосталост још ни до данас није прешла у прошлост нашега живота. И ако, по претензијама нашега века, сматрамо себе као напредан наратај који је стресао стари прах са својих ногу, ипак, све до данас, већина људи сматра да жена није потпуно и достојно створење, него да је тек само домаћа болој половини људској, уз њихово »савршено биће. Да и не спомињем грубо, често и цинично, држање људи према женама. Код људи још постоји унапред створено уверење да жена нема способности за познавање послова друштвене вредности.

Док знатан део тих послова потпуно је приступачан женској памети, јасноме схватању и разумевању; чак одговарају укусу, склоностима и нарави жена, тврда самог људског живота. Зар за жену, није, на пример, посао васпитавања и образовања подмлатка, народна хигиена, закон о радништву, питање станова, агрономије и целокупно сеоско газдинство, и други слични послови који се тичу доброг уређења државе? Човечанство ће много добити кад се жена одлучи да на себе прими одговорност за васпитање подмлатка, да га прими у свом његовом опсегу, за шта она и треба да је спремна. По несрећи-суревњиво држање људи према друштвеном раду жена, побуђује жене да сумњају у себе, на како још нису огледале своју снагу оне се »устежу« да приме на себе задатак у отклањању чак и оних радова који се тичу њихових сопствених права и васпитавања њихове деце. Жене се још увек заклањају иза човека. А колико има жена, великих душом које су писци, и уопште јаки радници, колико их је које су надахниване великe уметнике у сликарству, музици, у говорничкој вештини! Зар је мало државних поглавара и народних вођа (кроз сва времена у историји) који су се прославили својим радом захваљујући мудрим саветима жене? Али се непоуздане и неповерење према својим способностима веома јако накаламило код жена, тако да се оне и сада заклањају и крију иза човекова имена кадгод желе да своја мишљења спроведу у живот.

Срећом по Рускињу импулс њене тежње духовној слободи веома је снажан, и кад се она једном већ крене напред, одлучно иде даље не тражећи

страха пред казном и неразумевањем, постаје жртва несавесних бабица и гинеколога.

Устао је велики број правника, лекара и социалних раденика, који траже брисање параграфа који драконски кажњава преступнице ове врсте и траже установљење једног посебног суда, који би имао да одлучи да у извесним случајевима и до извесног времена лекари могу вршити побачаје, н. пр. када је трудноћа настала после насиља, када је дотична мати већ преоптерећена децом, када се налази у беди, или томе слично. Изашло је много брошура и књига, које стручњачки расправљају о овој теми. Међу многима нарочито се истиче дело »Борба против казне за вештачко оклањање трудноће«, које су написали Dr. Helena Stöcker, филозоф Dr. Stabel, лекар и Dr. Weinberg, правник. Међу привржениима ове идеје налазе се научњаци светског гласа као што су M. Max, E. Heckler G. Blei, Hans Gros и др.

Аутори дотичне брошуре „Борба против казне за вештачко отклањање трудноће“ подробно испитују разлоге за и против становишта овога деликатног проблема. Факт је да одкада постоји свет, човечанство војује против превеликога множења. Дивљачки народи су једноставно одмах после порода убијали децу, у првом реду децу женскога пола. Код народа више културе као што су били Грци и Римљани, било је уобичајено вештачко оклањање трудноће, пошто то законом није било забрањивано. Што год је већи ступањ културе у толико се више показује дискармонија између сексуалног нагона и потребе за прираштајем. Идеал је да се у употреби зачне онолико амбриона, колико може да се пристојно одгаји. Све остало је зло! Али, док се не достигне тако далеко, ваља изабрати мање зло. И рат је убијање у много интензивнијој мери и то убијање људи! Међутим, амбрион, нарочито у почетку, не стоји ни на ступњу живог животињског створа. То је клица, плод, емфибије, плод сисавца, то није још човек. У осталом, шта користе поуке када се у свима земљама у свима временима, убија и одстрањује новорођенчад, и када велики број неудатих и удатих жена — пред опасношћу смрти или робије—дају да се одстране плод. Било би фарисејство да их на то гони лакомисленост или поквареност. То је нужда — виша сила! И нико ни држава, ни појединац, немају право да жену приморавају да рађа, док њој и њеном детету не осигурају поштено име, бресбрижан и срећан живот.

Не сме се заборавити да јавност дознаје само за оне случајеве насилног отклањања трудноће, које се свршавају смрћу или долазе пред суд. То иначе није ништа, према ономе броју, који остаје непознат. Из паришких канала се годишње извлачи по 100.000 амбриона. Професор Д-р Диерсен, женски лекар, цени да се око 300.000 случајева трудноће насилно отклони у Немачкој. Од године 1882 до 1914 у Немачкој број осуђених особа због насилног отклањања трудноће повисио се годишње од 191 на 1678.

Са правом упозорује Немачка Независна фракција Социал-демократске странке да под §. 218/219 три поглавито *сироша жена*. Богата има могућности да набави средства која спречавају зачеће, и има средстава да се повери лекару. А ко се заузима за ову сироту слугашку, која је постала жртва каквог несавесног господина, који јој је ставио неколико динара у руке и побегао. И ма како да се уређени или традицијама подржавани инстинкт човека брани против укидања дотичног параграфа, он не може остати недирнут на пребацивање да „до год човечанство пусти да велики број *рођене* деце пропада у нужди и беди, нема права да се заузима за њиховo рођење.« Јер, као Nietsche вели: „Nicht fort sollt ihr euch pflanzen, sondern hinauf“.

Праг. Д-р Јулка Хлапец-Ђорђевић.

Јапанкиње које се не смеју удавати.

Јапанкиње су се за време последњих година јако модернизирале. Данас већ има велики број лекарки, професорки, раде по свима канцеларијама и фабрикама, има међу њима и уметница — њихов живот није ни мало друкчији но што је живот европских жена. Феминистички покрет је код њих врло јак, и оне се састају по клубовима, по женским друштвима, и оне траже право гласа као и ми. Али, у животу Јапанкиња дође моменти, који их снажно потсете да стотине и стотине година старих традиција чина да модеран живот није у стању угушити све предрасуде.

Јапанци сматрају сваку шесетгодишњу календарску годину судбоносну с обзиром на жене. Девојка, рођена у тој години, коју називају »Хинве Ума« не сме се удавати јер доноси несрећу. Последња таква година је била 1905, и девојке, рођене у тој години већ су у доба за удају. Јапанкиње су веровале да су се Јапанци већ толико модернизирали, да им при избору жене неће више сметати ова празноверица. Али су се преварили! Неке су хтеле да прикрију праву годину рођења, и када је верење саснивано, одмах је веридбу раскинуо. Ако још помислимо на то, да Јапанкиње много теже подносе неудавање, но што је случај код Европљанка, можемо лакше разумети факт, да је само лањске године 300 девојака извршило самоубиство, зато што су рођене те несрећне године. Каква страшна трагедија празноверне традиције! Али, оне које су ведријег темперамента помириле су се са судбином, и траже само начин да себи створе самосталну егзистенцију. Тако је ћерка бившег председника јапанске владе јавно објавила, да ће од бити сваку понуду за удају, и да ће се посветити раду у дечјем забавишту. Она је упутила свима јапанкињама, које се налазе у истим околностима један проглас, у коме их позива да ступе у редове феминисткиња, и да се заједнички боре за ослобођење народа од тих ужасних празноверица. Пошто девојке из године 1905 немају наде за удају, оне су нарочито ишле у школе за болничарке. Судбина тих девојака по целом Јапану изазива велико сажаљење. Јапанци су створили нарочито друштво, које пропагира удају по слободној вољи, на супрот оној, која се склапа из материалних интереса. Тим начином мисле сузбити старе празноверице. Ово друштво је издало проглас, у коме позива брачне парове, у којима је брачни друг жена из раније године „Хинве Ума“, да се јаве и да кажу да ли су били ти брачни парови срећни. Свакоме ко се јави, обећана је висока награда. Као први се јавио гроф Исхигуро, који је имао жену из такве године, и који је живео 61 годину у најсрећнијем браку.

Тако видимо да су предрасуде у Јапану још за сада јаче од модерног напретка, али верујемо да ће одлучна борба јапанских феминисткиња коначно победити.

Јавне раденице.

На челу женског покрета стоје агилне жене, зато се не може тврдити, да искључиво жене решавају ово питање. Не одлучује пол, него модерно мишљење, какав ће се став заузети. Многе жене гледају равнодушно, шта више са антипатијом сваки покрет, који се тиче подизања женског пола, док се многи мушкарци свесно заузимају за женска права. Зато немају права они који сматрају женски покрет као борбу оба пола. Мушкарци ће и да их жеља не подстакне, донекле путем закона или активне помоћи заступати интересе жена.

У главноме може се рећи, да образовани мушкарац има више смисла за женски покрет од многих жена.

Истина, има истакнутих политичара, који су отворени противници женског покрета, док многи конзервативни мушкарци пуно разумеју захтеве садање жене.

Женски покрет не потиче из разлике полâ нити разлике класа, него су оба елемента помешана. Исти није ни-жа категорија социалног питања, јер далека будућност ће исто тако имати своје женско питање. Није ни борба између жена и мушкараца јер видимо, да не стоји два табора у борби. Ово би било немогуће и штетно, јер женско питање је, питање целог човечанства и захтева сарадњу целог човечанства. Зато је потребно да се баш саме жене више интересују за женски покрет. У господским и богатим круговима влада потпуна равнодушност спрам сваког труда, који се тиче напредка жене; у великим градовима, где је модеран живот развијен, нешто су боље прилике, али ја мислим да ће свако делити моје мишљење, ко је са васпитањем господњама о тој теми говорио. Жена бољих кругова не познаје беду, осим ако је гледала из ложе моловану беду породице. Истина, то није грешка исте особе, то лежи у култури садашњице. Мушкарац се налази у средини животне борбе, зато боље разуме јавну раденицу. Али, док оне по положајима срећније жене, остају далеко од сваког женског покрета — исти не може бити довољно моћан.

Нека се навикавају да размисле мало о извесним друштвеним појавама мимо којих су равнодушно пролазиле. Нека прекину са предрасудама, које су досад припадали bon ton-у. Положај јавне раденице ако је из добре куће и имућна, још се доста добро развија. Али оне жиљаве које су без икаквих средстава шта да раде? Оне стоје у борби са немилосрдном судбином, а у овој борби треба племенита жена да их помаже, јер она јој је најближа. Жене увиђавне и мудре, топла срца, треба да помажу, да она коју је судба ставила у борбене редове има већег отпора, више вештине, у овом смислу радити је састринска дужност. Прилике се саме нуде. Свуда се труде, у које добију што више образовања, школе до универзитета отворене су девојкама. Али, која је госпођа помислила у својој удобној безбрижности на горке тешкоће оних, које се пењу, падају са степеница, која је завирила у лабиринт јавног рада у коме се губе и оне најјаче.

Велики део жена принуђен је сам себо издржавати, сва нужда која је присилила на самосталност, изједначила је са мушкарцем. Зато припада сваког јавној раденици титула: госпођа.

Панчево. Ј. Повзанова.

Белешке.

Борба жена-гласача у Енглеској. — Као што смо већ и раније обавештавали наше читаоце, у Енглеској се жене најенергичније боре да постигну потпуну равноправност жена и мушкараца у изборном закону. У томе циљу одржан је велики митинг у Trafalgar Square у коме је био огромно посећен, имао је низ најбољих говорника, које су ватрено браниле своје гледиште, на одушевљено одобравање сакупљеногромне масе света.

За идућу годину Националии Феминистички Савез припрема велики митинг у Queen's Hall-у одмах по отварању Парламента, а у Оксфорду се организује течај за младе жене-бираче.

Поред борбе, коју жене воде за изједначење доба старости бирача оба пола, води се такође енергична борба да жене продру у Горњи Дом, пошто им је сада само слободно учествовање у раду Доњег Дома. Познајући борбеност и истрајност енглеских жена у сваком раду који предузимају, надамо се да ће укоро Енглескиње постићи потпуну равноправност пред законима, и да ће укоро видети и коју жену у чувеном т. зв. Hous of Lords.

Молимо све претплатнике-це који нису намирили претплату за другополугоље 1927 године да нарочито за прво полугоље) — да то учине одмах, и до том приликом нарочито обрате пажњу да своју адресу сасвим читко испишу!

ОГЛАС.

Управа Женског Клуба извештава све наставнице, учитељице, чиновнице, ученице и њихове мајке које пролазе кроз Београд, као и оне које би желеле да се задрже дуже време у Београду, да у Женском Клубу, на најлепшем месту вароши, Кнез Михаилова 46, могу добити следеће:

1) **Цео пансион — 1200 дин. месечно.** Ово нарочито важи за ученице, које за скромну цену могу имати здраву собу и добру домаћу кујну.

2) **Преноћиште, доручак, ручак, вечера — 50 дин. дневно.**

3) **Преноћиште и доручак — 30 дин. дневно.**

Купатило у свако доба на расположење за скромну цену од 10 дин.

Просторије Клуба тако су преуређене — да ће се сваки посетилац осећати угодно као код своје куће.

Моли за посету

Управа Женског Клуба.

[1]) Госпођа Кири, хемичар, Соња Ковалевска, математичар, Жорж Санд, романсинер; а већ није мало ни жена које су у педагогији и медицини прве величине, а радиле су и раде сасвим нечујно.